

Mededeling: Inzet Nota Ruimte (Bijlage)

Onderstaande notitie wordt ter kennisname aan de WWV/CWV en WWW/CWW gezonden. De bespreknotitie over dit onderwerp staat op de agenda van de CWS.

a. Aanleiding: proces Nota Ruimte

Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening werkt aan de Nota Ruimte, de opvolger van de NOVI (Nationale Omgevingsvisie) uit 2020. De Nota Ruimte is een rijkskader om te sturen op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Het legt de hoofdlijnen van het beleid voor de ontwikkeling van de leefomgeving vast. Hiermee voert de rijksoverheid regie op de ruimtelijke ordening met als doel diverse ruimteclaims in ons land in goede banen te leiden, voor onder meer woningbouw, economie, landbouw en natuur. Minister Keijzer wil voor de zomer de ontwerp Nota Ruimte publiceren, die dan de consultatie ingaat (zomer) en waarop de waterschappen een zienswijze kunnen indienen. Daarnaast vinden ambtelijke en bestuurlijke gesprekken plaats met VRO over onder meer de Nota Ruimte. De bijgaande inzet voor de Nota Ruimte is bedoeld als basis voor deze gesprekken, en als basis voor zienswijze op de ontwerp Nota Ruimte. Door deze nu te bespreken is inbreng in de diverse gesprekken afgestemd en kunnen we zo nodig snel schakelen bij publicatie van de ontwerp Nota Ruimte.

Overigens is het niet zeker dat de ontwerp Nota Ruimte voor de zomer wordt gepubliceerd. Het onderwerp landbouw en natuur is op dit moment nog niet uitgekristalliseerd: het LVVN-beleid wordt nog ontwikkeld ('Ruimte voor landbouw en natuur', ministeriële commissie economie en natuur). Daarmee is de invulling van dit onderdeel in de Nota Ruimte lastig en is het onzeker of dit voor de zomer lukt.

De huidige planning van VRO op een rijtje:

- Eind juni 2025 publicatie ontwerp Nota Ruimte inclusief uitvoeringsagenda en plan MER
- Zomer 2025 ter inzage legging
- Na de zomer 2025: toewerken naar een definitieve Nota Ruimte

b. Belang van inbreng in de Nota Ruimte voor de waterschappen

Een omgevingsvisie van het rijk heeft een directe relatie met het watersysteem: zowel met waterkwantiteit, waterkwaliteit als waterveiligheid. Vanzelfsprekend gaan de waterschappen niet over de ruimtelijke ordening, maar ruimtelijke keuzes hebben effect op het watersysteem en andersom. Voor de waterschappen is het belangrijk dat er toekomstbestendige ruimtelijke keuzes worden gemaakt voor woningbouw, landbouw, natuur en economie, op basis van het water- en bodemsysteem. Daarbij moet er voldoende ruimte zijn voor water, denk aan waterberging en ruimtelijke reserveringen voor toekomstige versterking van de dijken. De Nota Ruimte stelt kaders voor ruimtelijke ontwikkelingen, daarbij moet wel maatwerk mogelijk zijn op basis van de regionale en lokale fysieke omstandigheden, zoals gebiedskenmerken en bodemtypen.

Het voorstel is om onderstaande hoofdpunten in te brengen in het proces naar een nieuwe Nota Ruimte, zowel via het ambtelijke en bestuurlijke gesprek als bij de ter inzage legging van de concept Nota Ruimte.

Hoofdpunten van onze inbreng:

- i. Een stevige positie van het water- en bodemsysteem als basis voor de inrichting van Nederland; zowel voor landbouw & natuur, energie & economie, als voor wonen, werken & bereikbaarheid.
 - Zorg daarom dat de Nota Ruimte invulling geeft aan de structurerende keuzes van 'rekening houden met water en bodem'.
- ii. Hanteer 'niet afwentelen' in ruimte, tijd en van privaat naar publiek/ tussen partijen als uitgangspunt voor de Nota Ruimte.

- iii. Houd rekening met de lange termijn. De Nota Ruimte hanteert als belangrijkste perspectief 2050, dat is voor water onvoldoende: anticipeer op de periode na 2050. Een huis wordt bijv. gebouwd voor minimaal 100 jaar. Waterschappen lopen nu al tegen de maakbaarheid van het systeem aan; je moet voor zijn dat de wal het schip keert.
 - o Werk met de ruimtelijke keuzes in de Nota Ruimte toe naar een toekomstbestendige inrichting van Nederland die bestand is tegen de lange termijn ontwikkelingen op het gebied van water en klimaat. Dat kan betekenen dat bestaande functies niet houdbaar zijn op de huidige plek en in de huidige vorm; houd bij grote ruimtelijke ontwikkelingen rekening met andere oplossingsrichtingen, voorkom lock-ins en spijtmaatregelen.
- iv. Oproep voor integraliteit en keuzes in het landelijk gebied.
- v. Er is ruimte nodig voor water, zowel voor waterkwantiteit, waterkwaliteit als waterveiligheid.

Zie in de bijlage CWW 25-24b voor een uitwerking van deze hoofdpunten.

Argumenten

Bovenstaande en bijgaande inbreng sluit aan bij onze eerdere inzet bij ruimtelijke processen, zoals bij NOVEX (advies februari 2024), en is gebaseerd op de gesprekken in de vereniging over 'Water bodem sturend', onder meer afgelopen november met vier bestuurlijke commissies van de Unie. Daarin is een heldere lijn meegegeven door de commissies die ons helpt bij onze inzet bij ruimtelijke processen: we willen werken aan een klimaatbestendig 2100 en daarvoor onze bijdrage leveren aan een toekomstbestendig watersysteem, bijvoorbeeld via een set minimale eisen voor uitvoerbare en veilige woningbouw. We willen als waterschappen 'voorop de golf' zitten om in te kunnen spelen op de snelheid van de ruimtelijke ontwikkelingen in het gewricht van klimaatverandering. Daarnaast is deze inzet ook in lijn met de inbreng van de Unie op andere onderwerpen, zoals voor landelijk gebied, waterveiligheid, waterkwaliteit.

Bestuurlijke aandachtspunten

Zoals bekend vaart het huidige kabinet een wat andere koers op 'water bodem sturend' dan het vorige kabinet. In een brief aan de Tweede Kamer van november jl. hebben de ministers van IenW en VRO aangegeven dat het gaat om 'rekening houden met water en bodem' in plaats van 'sturend'. Dit leidt vooralsnog bij het rijk niet tot grote wijzigingen in het beleid: zo houdt IenW het programma 'water bodem sturend' overeind en zijn er bijvoorbeeld bij de Woontop goede afspraken gemaakt over het opstellen van een uniform kader voor klimaatadaptatie. Echter het is belangrijk hier wel voortdurend alert op te zijn en te benadrukken hoe belangrijk het is dat er bij de ruimtelijke ordening daadwerkelijk rekening wordt gehouden met het water- en bodemsysteem. De aangepaste terminologie mag niet leiden tot afzwakking van de positie van water & bodem in de Nota Ruimte. De inhoud van 'water & bodem sturend' moet overeind blijven. Dit is een belangrijk aandachtspunt bij de Nota Ruimte.

Besproken in

De Nota Ruimte is eerder besproken in de CWS: ten tijde van de Contourennotitie Nota Ruimte is er een zienswijze op de Notitie Reikwijdte en Detail voor de plan MER ingediend (2023). Vanwege de val van het vorige kabinet is de Nota Ruimte daarna niet meer besproken.

Bij eerdergenoemde bestuurlijke bijeenkomst afgelopen november over Water en bodem sturend met de vier commissies hebben de bestuurders onder meer gesproken over het belang van een stevige positie van water bodem sturend in de Nota Ruimte.

Het ministerie van VRO heeft de Nota Ruimte tweemaal op ambtelijk niveau inhoudelijk toegelicht voor de waterschappen: in het proces naar het Voorontwerp onder het vorige kabinet en afgelopen januari. Bij het opstellen van bijgaande inzet zijn de waterschappen ambtelijk betrokken via de Themagroep water & ruimte.

Vanwege de brede reikwijdte van de Nota Ruimte worden meerdere commissies geïnformeerd over de Nota Ruimte (mededeling). Bespreking vindt uitsluitend plaats in de CWS als commissie waar het dossier water & ruimte – inclusief ruimtelijke ordening – onder valt. Daarnaast worden er zo nodig bredere bijeenkomsten georganiseerd met meerdere commissies over water & ruimte/ water bodem sturend, zoals de afgelopen twee jaar in het najaar hebben plaatsgevonden.

Vervolg/Communicatie

Naar aanleiding van de bespreking in de CWS wordt bijgaande inzet aangepast. Deze zal gebruikt worden in gesprekken met VRO. Daarnaast wordt de inzet gebruikt als basis voor een zienswijze op de ontwerp Nota Ruimte. De precieze inhoud van de Nota weten we nog niet. Mocht het nodig zijn komt de zienswijze terug in de CWS.

Achtergrondinformatie

Het proces van de Nota Ruimte loopt al sinds 2022 en is gestart onder het vorige kabinet. Voor de zomer 2024 is er een Voorontwerp Nota Ruimte gepubliceerd door de toenmalige minister van VRO, Hugo de Jonge. Daarin had 'water en bodem sturend' een goede positie, het was de basis voor ruimtelijke ontwikkelingen en werd goed meegenomen in bijvoorbeeld landbouw en natuur. Onder het huidige kabinet heeft een 'herijking' van de Nota Ruimte plaatsgevonden op basis van het regeerakkoord. Het kabinet wil wel door met de Nota Ruimte. Deze wordt in lijn gebracht met eventuele veranderingen en koerswijzigingen in beleid, zoals op het gebied van landbouw. In de huidige opzet is water en bodem een van de vier hoofdonderwerpen van de Nota, naast 'wonen, werken en bereikbaarheid', 'landbouw en natuur' en 'energie en economie'. VRO stuurt aan op een integrale aanpak van water- en bodemopgaven, in samenhang met de andere drie hoofdthema's.

Zoals bekend hanteert het huidige kabinet in plaats van 'water en bodem sturend' de term 'rekening houden met water en bodem'. Daar wordt mee bedoeld dat aan de voorkant rekening wordt gehouden met water en bodem bij ruimtelijke plannen, maar dat het geen belemmering hoeft te zijn. Voor de waterschappen is en blijft het belangrijk dat het water- en bodemsysteem uitgangspunt is voor ruimtelijke keuzes en van daaruit te focussen op wat er wel kan. De aangepaste terminologie mag geen excuus zijn om dit af te zwakken.

In de Nota Ruimte is zoetwaterbeschikbaarheid een belangrijk onderwerp waar – ten opzichte van het voorontwerp – meer aandacht aan wordt besteed.

De betrokkenheid van de Unie bij het opstellen van de Nota Ruimte is beperkt. De koepels worden op de hoogte gehouden van processtappen, zowel op ambtelijk niveau als op bestuurlijk niveau via het BO VRO. In het kader van participatie is er een ambtelijke bijeenkomst geweest waarbij VRO de Nota Ruimte inhoudelijk heeft toegelicht en de waterschappen hebben kunnen reageren. Teksten worden niet gedeeld door VRO. Uiteraard maken we van elke gelegenheid gebruik om onze standpunten in te brengen.

De Nota Ruimte brengt onderwerpen samen die ook bij andere ministeries liggen. Zo geeft LVVN via 'Ruimte voor landbouw en natuur' (de opvolger van het NPLG) vorm aan het thema landbouw en natuur, en gebruikt VRO de input van LVVN om invulling te geven aan dit thema in de Nota Ruimte. Onze inzet voor de Nota wordt dan ook afgestemd met de andere dossiers.